

УДК 657.63:174.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2024-3-3>

Олег Никодимович КОРКУШКО,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування імені С. Юрія,
в.о. декана факультету економіки, управління та діджиталізації,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
E-mail: oleg-ua82@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6577-8647

Людмила Анатоліївна КУШНІР,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та
оподаткування імені С. Юрія,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
E-mail: ljuda.ljudmila01@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7597-5791

Наталія Станіславівна ШЕВЧУК,

доктор філософії (PhD), викладач кафедри фінансів, обліку та
оподаткування імені С. Юрія,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
E-mail: shievchuk.n@ukr.net
ORCID: 0000-0002-4223-3174

ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ БУХГАЛТЕРА, ФІНАНСИСТА І ПОДАТКІВЦЯ НА ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У статті досліджується роль професійної етики фахівців у сфері бухгалтерського обліку, фінансів та оподаткування у формуванні довіри до фінансової звітності. Акцент зроблено на аналізі ключових етичних принципів, таких як чесність, об'єктивність, конфіденційність, професійна компетентність і належна обачність, які є основою прозорості та достовірності фінансової інформації. Увага приділяється важливості дотримання професійних стандартів у сучасних умовах глобалізації, коли економічні процеси ускладнюються, а обсяг фінансових операцій зростає.

Розглянуто виклики, з якими стикаються фахівці через тиск з боку керівництва, високий рівень конкуренції та спокусу швидкого збагачення. Порушення етичних норм у цих умовах стає причиною корупції, фінансових махінацій і спотворення звітності, що підриває довіру до професії та економічної системи в цілому. У статті наведено приклади впливу етичних порушень на репутацію компанії та їхній фінансовий стан, зокрема розглянуто випадок компанії Enron.

Особливу увагу приділено Міжнародному Кодексу етики професійних бухгалтерів, розробленому Міжнародною федерацією бухгалтерів (IFAC), який встановлює глобальні етичні стандарти для фахівців у сфері бухгалтерії та фінансів. Цей документ розглядається як ефективний інструмент, що забезпечує єдність етичних вимог на міжнародному рівні, сприяє запобіганню фінансовим махінаціям і зміцнює довіру до фінансової звітності.

У статті підкреслено важливість навчання та сертифікації як інструментів формування етичної культури. Розглянуто роль освітніх програм і сертифікаційних курсів, які спрямовані на вивчення етичних стандартів та аналіз практичних кейсів, що допомагають фахівцям приймати обґрунтовані рішення у складних ситуаціях. Особливий акцент зроблено на необхідності постійного вдосконалення професійних знань для підтримки високих стандартів етичної поведінки.

Ключові слова: професійна етика, бухгалтерський облік, фінанси, оподаткування, довіра, фінансова звітність, етичні принципи.

Oleh Nykodymovych KORKUSHKO,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor at the Department of Finance,
Accounting and Taxation named after S. Yurii,
Acting Dean of the Faculty of Economics, Management,
and Digitalization, Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
“Kamianets-Podilskyi State Institute”
E-mail: oleg-ua82@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6577-8647

Liudmyla Anatoliivna KUSHNIR,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
at the Department of Finance, Accounting and Taxation named after S. Yurii
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
“Kamianets-Podilskyi State Institute”
E-mail: ljuda.ljudmila01@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7597-5791

Nataliia Stanislavivna SHEVCHUK,
Doctor of Philosophy (PhD), Lecturer at the Department
of Finance, Accounting and Taxation named after S. Yurii,
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
“Kamianets-Podilskyi State Institute”
E-mail: shievchuk.n@ukr.net
ORCID: 0000-0002-4223-3174

THE IMPACT OF PROFESSIONAL ETHICS OF ACCOUNTANTS, FINANCIERS, AND TAX SPECIALISTS ON BUILDING TRUST IN FINANCIAL REPORTING

The article explores the role of professional ethics of specialists in accounting, finance, and taxation in building trust in financial reporting. The focus is on analyzing key ethical principles such as integrity, objectivity, confidentiality, professional competence, and due care, which form the foundation of transparency and reliability of financial information. The importance of adhering to professional standards is emphasized in the modern context of globalization, where economic processes become more complex, and the volume of financial transactions increases.

The purpose of this study is to analyze the impact of the professional ethics of these specialists on the trust in financial reporting, to determine the main ethical principles that must be observed, as well as to identify potential risks that arise in case of neglect of ethical norms

The challenges faced by professionals due to management pressure, high competition, and the temptation for quick enrichment are examined. Violations of ethical norms under these circumstances lead to corruption, financial fraud, and misrepresentation of reports, undermining trust in the profession and the economic system as a whole. The article provides examples of how ethical violations impact companies' reputations and financial conditions, particularly highlighting the case of Enron.

Results. Special attention is given to the International Code of Ethics for Professional Accountants developed by the International Federation of Accountants (IFAC), which establishes global ethical standards for accounting and finance professionals. This document is considered an effective tool for ensuring the uniformity of ethical requirements at the international level, preventing financial fraud, and strengthening trust in financial reporting.

The article highlights the importance of education and certification as tools for fostering an ethical culture. The role of educational programs and certification courses aimed at studying ethical standards and analyzing practical cases is discussed, helping professionals make informed decisions in challenging situations. Special emphasis is placed on the need for continuous improvement of professional knowledge to maintain high standards of ethical conduct.

Key words: *professional ethics, accounting, finance, taxation, trust, financial reporting, ethical principles.*

Вступ. У сучасних умовах глобалізації, коли економічні процеси набувають дедалі більшої складності, а обсяг фінансових операцій невідомо зростає, питання довіри до фінансової звітності набуває першорядного значення. Фінансова звітність стала не лише засобом відображення фінансового стану підприємств, а й інструментом комунікації між різними зацікавленими сторонами: інвесторами, акціонерами, кредиторами, державними органами та суспільством. Однак сама по собі фінансова звітність не може бути джерелом довіри без

гарантій добросовісності, професіоналізму та етичної поведінки тих, хто її створює, аналізує і контролює.

Бухгалтер, фінансист і податківець є ключовими фігурами в процесі формування, аналізу та використання фінансової інформації. Від їхньої компетенції, моральних принципів та дотримання етичних стандартів залежить якість і достовірність фінансових даних. Успішна діяльність будь-якого підприємства чи економічної системи загалом ґрунтується на довірі до цієї інформації, яка, у свою чергу, залежить від прозорості, об'єктивності та відповідальності професіоналів у фінансовій сфері.

Професійна етика відіграє вирішальну роль у побудові стійких фінансових відносин, сприяючи створенню умов для прозорості, відповідальності та довіри між усіма учасниками економічної системи. Вона виступає своєрідним «моральним компасом», який забезпечує гармонію між прагненням до прибутковості, дотриманням законодавства та соціальною відповідальністю. У цьому контексті вивчення впливу професійної етики на формування довіри до фінансової звітності набуває не лише теоретичного, а й практичного значення для забезпечення стійкості та ефективності економічної системи загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях значна увага приділяється ролі професійної етики бухгалтерів, фінансистів та податківців у формуванні довіри до фінансової звітності. Зокрема, Наталія Бондаренко та Олена Крижанівська у статті «Професійні цінності та етика як фактор підвищення довіри до професії бухгалтера» досліджують причини «кризи довіри» до бухгалтерської професії в Україні. Вони зазначають, що порушення етичних норм та зневага професійними цінностями призводять до зниження якості фінансової звітності. Автори пропонують впровадження національного кодексу етики та створення механізмів виявлення неетичної поведінки для відновлення довіри до професії [5].

Світлана Семенова у своїй статті «Професійна етика бухгалтерів: її особливості та проблемні аспекти дотримання етичних принципів» аналізує сутність професійної етики як багатокomпонентної системи вимог до поведінки працівників. Вона підкреслює, що дотримання етичних принципів безпосередньо впливає на рівень довіри до фахівця та якості наданих ним послуг. Авторка також досліджує наслідки неналежної поведінки бухгалтерів та пропонує шляхи вирішення цих проблем [9].

Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC) у своєму «Кодексі етики професійних бухгалтерів» встановлює фундаментальні принципи професійної етики, такі як чесність, об'єктивність, професійна компетентність, конфіденційність та професійна поведінка. Дотримання цих принципів є основою для забезпечення довіри до фінансової звітності та професії загалом [2].

Таким чином, сучасні дослідження підтверджують, що професійна етика є ключовим фактором у формуванні довіри до фінансової звітності. Дотримання етичних норм бухгалтерами, фінансистами та податківцями сприяє підвищенню прозорості та достовірності фінансової інформації, що, своєю чергою, зміцнює довіру з боку зацікавлених сторін та суспільства в цілому.

Метою даного дослідження є аналіз впливу професійної етики цих фахівців на довіру до фінансової звітності, визначення основних етичних принципів, які мають бути дотримані, а також виявлення потенційних ризиків, що виникають у разі нехтування етичними нормами. У цьому контексті етика постає як не лише обмеження чи контроль, а як основа створення довгострокових відносин, заснованих на чесності, прозорості та відповідальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна етика – це сукупність моральних норм, принципів та правил поведінки, що регулюють взаємовідносини між представниками певної професії, а також їхню взаємодію із суспільством, клієнтами, колегами та іншими зацікавленими сторонами. Вона визначає, як фахівець повинен діяти у межах своєї професійної діяльності, щоб забезпечити високу якість послуг, дотримання правових норм і збереження довіри до своєї професії.

Сутність професійної етики полягає у встановленні морально-етичних орієнтирів, які допомагають працівникам приймати обґрунтовані рішення у складних або конфліктних ситуаціях. Ці орієнтири формуються на основі загальнолюдських цінностей, таких як чесність, справедливість, відповідальність та добросовісність, і адаптуються до специфіки конкретної професійної діяльності.

Рис. 1. Аспекти сутності професійної етики

Професійна етика є фундаментом, на якому будується довіра до професії. Вона сприяє не лише професійному зростанню окремих фахівців, а й стабільності економічної системи, в якій вони функціонують.

Міжнародний Кодекс етики професійних бухгалтерів, розроблений Міжнародною федерацією бухгалтерів (IFAC), відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості та надійності фінансової звітності. Він є глобальним стандартом, який визначає етичні принципи для професіоналів у сфері бухгалтерського обліку та фінансів, сприяючи підвищенню довіри до їхньої діяльності. У контексті формування довіри до фінансової звітності Кодекс виступає своєрідним етичним регулятором, який допомагає запобігти фінансовим махінаціям, спотворенню звітності та порушенням професійних стандартів [3].

Одним із ключових принципів Кодексу є чесність, яка вимагає від професіоналів ширості та правдивості у виконанні своїх обов'язків. Це формує основу для довіри до фінансової інформації з боку інвесторів, власників бізнесу та державних органів. Об'єктивність, як ще один фундаментальний принцип, забезпечує незалежність суджень і рішень бухгалтера чи фінансиста, що дозволяє уникати конфліктів інтересів і упередженості. Професійна компетентність і належна обачність є гарантією того, що звітність підготовлена відповідно до високих стандартів, а конфіденційність захищає важливу інформацію від розголошення, зміцнюючи довіру між професіоналом і його клієнтом.

Реалізація положень Кодексу сприяє розвитку етичної свідомості серед бухгалтерів, фінансистів та податківців, створюючи основу для прозорої економічної діяльності. Завдяки його використанню фінансова звітність стає інструментом не лише комунікації, але й довіри, забезпечуючи стабільність та ефективність фінансових ринків. Кодекс етики IFAC є основоположним документом, який визначає етичні орієнтири для професіоналів, сприяючи зміцненню довіри до фінансової системи в цілому [2].

Етична поведінка професіоналів у сфері бухгалтерського обліку, фінансів і оподаткування має безпосередній і значущий вплив на якість і достовірність фінансової звітності. Вона формує підґрунтя для довіри до фінансової інформації, що є критично важливим для всіх зацікавлених сторін: інвесторів, кредиторів, державних органів та суспільства загалом.

Насамперед, дотримання етичних принципів, таких як чесність, об'єктивність, професійна компетентність і належна обачність, забезпечує точність і прозорість фінансових звітів. Етичний бухгалтер не тільки правильно відображає фінансові операції, а й дотримується стандартів звітності, уникаючи маніпуляцій даними для досягнення короткострокових вигод, таких

як завищення прибутків чи зниження податкових зобов'язань. Це сприяє підвищенню довіри з боку користувачів фінансової інформації, які покладаються на звітність для прийняття важливих економічних рішень [1].

Фінансисти, які діють етично, забезпечують обґрунтованість фінансових прогнозів і аналізу. Вони уникають упередженості, яка може виникнути через тиск з боку керівництва або зацікавлених сторін. Це, своєю чергою, сприяє забезпеченню реалістичної оцінки фінансового стану компанії та уникненню ризиків, пов'язаних із помилковими інвестиційними або кредитними рішеннями.

Податківці, дотримуючись етичних стандартів, створюють умови для прозорої та справедливої податкової системи. Етична поведінка у сфері оподаткування сприяє боротьбі з корупцією, ухиленням від сплати податків і зловживаннями, які можуть спотворювати фінансові звіти. Це важливо для забезпечення рівних умов для бізнесу та довіри з боку суспільства до податкових органів.

Етична поведінка також допомагає запобігти репутаційним ризикам. Компанії, які дотримуються високих етичних стандартів, з меншою ймовірністю зазнають фінансових та репутаційних втрат через скандали, пов'язані з маніпуляціями у звітності. Таким чином, етика стає основою довгострокового успіху як окремих фахівців, так і організацій, в яких вони працюють.

Відсутність етичної поведінки, навпаки, може призвести до значних негативних наслідків. Фінансові скандали, такі як випадки Enron і WorldCom, стали прикладами того, як нехтування етичними нормами руйнує довіру до компаній, що в кінцевому підсумку призводить до банкрутства і втрат для інвесторів та інших зацікавлених сторін [4].

У підсумку, етична поведінка є не просто моральним імперативом, а й практичним інструментом для забезпечення якості та достовірності фінансової звітності. Вона сприяє формуванню довіри до професії бухгалтера, фінансиста і податківця, зміцнюючи економічну стабільність та створюючи умови для сталого розвитку фінансової системи.

Навчання та сертифікація є ключовими елементами у формуванні етичної поведінки професіоналів у сфері бухгалтерського обліку, фінансів та оподаткування. Вони не лише забезпечують необхідні знання та технічні навички, а й сприяють глибокому розумінню етичних принципів, які є основою для прийняття обґрунтованих рішень у складних або конфліктних ситуаціях. У контексті формування довіри до фінансової звітності навчання та сертифікація відіграють важливу роль у забезпеченні прозорості та доброчесності в професійній діяльності.

Навчальні програми для бухгалтерів, фінансистів і податківців включають дисципліни, присвячені професійній етиці. Вивчення етичних стандартів, таких як Кодекс етики IFAC, допомагає фахівцям розуміти принципи чесності, об'єктивності, конфіденційності, професійної компетентності та поведінки.

Під час навчання особливу увагу приділяють:

- Розгляду практичних кейсів, які демонструють етичні дилеми, з якими стикаються професіонали. Це дозволяє майбутнім фахівцям краще розуміти наслідки прийняття неетичних рішень.
- Формуванню навичок критичного мислення для аналізу етичних ризиків у професійній діяльності.

Ефективне навчання сприяє формуванню у студентів та спеціалістів усвідомлення важливості етичної поведінки для збереження довіри до їхньої роботи та професії в цілому [6–8].

Сертифікація, як процес підтвердження кваліфікації, є вагомим інструментом контролю етичної поведінки. Відомі сертифікаційні програми, такі як ACCA (Association of Chartered Certified Accountants), CFA (Chartered Financial Analyst) або сертифікати міжнародного бухгалтера, вимагають не лише технічних знань, а й обов'язкового дотримання етичних стандартів.

Сертифікація сприяє формуванню етичної поведінки через:

1. Вимогу дотримання етичного кодексу.
2. Складання іспитів з етики.
3. Постійне підвищення кваліфікації.

Навчання та сертифікація створюють фундамент для формування етичної свідомості та підтримання високих стандартів поведінки серед професіоналів. Вони допомагають:

- Попереджати порушення.
- Підвищувати довіру.
- Забезпечувати якість звітності.

Таким чином, навчання та сертифікація є не лише механізмами підвищення професійної компетентності, а й важливими засобами формування етичної культури серед бухгалтерів, фінансистів та податківців. Це зміцнює довіру до фінансової звітності, що є основою стабільності та прозорості економічної системи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Професійна етика відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості, достовірності та якості фінансової звітності, що є основою довіри до неї з боку інвесторів, кредиторів, державних органів та суспільства. Етичні принципи, такі як чесність, об'єктивність, конфіденційність, професійна компетентність і належна обачність, формують базу для відповідальної роботи фахівців, мінімізуючи ризики фінансових махінацій і маніпуляцій даними. Разом із тим сучасні виклики, зокрема тиск з боку керівництва, висока конкуренція та спокуса швидкого збагачення, створюють умови для порушень етичних норм, що загрожує якості звітності та довірі до фінансових процесів.

Навчання та сертифікація фахівців у сфері бухгалтерського обліку, фінансів та оподаткування є ефективними інструментами для формування професійної свідомості та запобігання етичним порушенням. Зокрема, міжнародні стандарти, такі як Кодекс етики IFAC, відіграють важливу роль у створенні єдиної основи для етичної поведінки незалежно від країни чи регіону. Це сприяє підвищенню рівня відповідальності професіоналів і формуванню довіри до їхньої роботи.

У подальших дослідженнях варто зосередитися на розробці ефективних механізмів контролю за дотриманням етичних норм, враховуючи зростання цифровізації та автоматизації фінансових процесів. Аналіз культурних та законодавчих особливостей різних країн дозволить краще зрозуміти специфіку дотримання етичних стандартів у глобальному контексті. Також важливим є вивчення впливу етичних порушень на репутацію компаній і довгострокові наслідки для фінансової системи. Перегляд та вдосконалення освітніх програм, що спрямовані на формування етичної культури, сприятиме підготовці фахівців, здатних відповідати сучасним викликам і забезпечувати довіру до фінансової звітності.

Література:

1. Audit-Invest. Новий Кодекс етики. Основні зміни. 2021. URL: <https://audit-invest.com.ua/ua/articles/blog/novyj-kodeks-etyky-osnovni-zminy/>
2. Institute of Certified Accounting and Auditing Professionals. URL: <https://icaap.org.ua/main/chlenstvo-v-icaap/vimogi-do-chlenuv/etichn-vimogi.html>
3. International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA). Кодекс етики для професійних бухгалтерів, редакція 2018. 2018. URL: <https://www.ethicsboard.org/publications/kodeks-etiki-dlya-profesijnikh-bukhgalteriv-redakciya-2018/>
4. Білоус О.Є. Етика професійної діяльності в обліковій галузі. *Галицький економічний вісник*. 2024. Т. 90, № 5. С. 83–92.
5. Бондаренко Н.М. Крижановська О.А. Професійні цінності та етика як фактор підвищення довіри до професії бухгалтера. *Облік і фінанси*, № 4 (90)' 2020. С. 10–16.
6. Ковальчук С.В. Професійні цінності та етика як фактор підвищення довіри до професії бухгалтера. *Економіка і суспільство*. 2021. № 26. С. 123–130.
7. Проблеми формування та професійної етики бухгалтера / за ред. І.Г. Волинця. Кіровоград: Кіровоградський національний технічний університет, 2019. 100 с.
8. Професійна етика бухгалтерів: її особливості та проблемні аспекти / за ред. М.В. Гринжевського. *Економіка і суспільство*. 2022. № 35. С. 45–52.
9. Фоміна О.В., Ромашко О.М., Семенова С.М. Професійна етика бухгалтерів: її особливості та проблемні аспекти дотримання етичних принципів. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. № 46. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-42>.

References:

1. Audit-Invest. Novyj Kodeks etyky. Osnovni zminy [The New Code of Ethics. Key Changes.]. (n.d.). *audit-invest.com.ua*. Retrieved from: <https://audit-invest.com.ua/ua/articles/blog/novyj-kodeks-etyky-osnovni-zminy/> [in Ukrainian].

2. Institute of Certified Accounting and Auditing Professionals. [Code of Ethics for Professional Accountants, Edition]. (n.d.). *icaap.org.ua*. Retrieved from: <https://icaap.org.ua/main/chlenstvo-v-icaap/vimogi-do-chleniv/etichn-vimogi.html>. [in English].
3. International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA). Kodeks etyki dla profesjonalnych buhgalteriv, redakcija. [Ethics of Professional Activities in the Field of Accounting]. (n.d.). *ethicsboard.org*. Retrieved from: <https://www.ethicsboard.org/publications/kodeks-etiki-dlya-profesijnikh-buhgalteriv-redakcija-2018?> [in Ukrainian].
4. Bilous, O.Je. (2024). Etyka profesijnoi' dijal'nosti v oblikovij galuzi. [Professional Values and Ethics as a Factor in Increasing Trust in the Accounting Profession.]. *Galyc'kyj ekonomichnyj visnyk*. T. 90, № 5. S. 83–92 [in Ukrainian].
5. Bondarenko, N.M., & Kryzhanovs'ka, O.A. (2020). Profesijni cinnosti ta etyka jak faktor pidvyshhennja doviry do profesii' buhgaltera [Professional Values and Ethics as a Factor in Increasing Trust in the Accounting Profession]. *Oblik i finansy*, 4 (90), 10–16 [in Ukrainian].
6. Koval'chuk, S.V. (2021). Profesijni cinnosti ta etyka jak faktor pidvyshhennja doviry do profesii' buhgaltera [Issues of Formation and Professional Ethics of Accountants]. *Ekonomika i suspil'stvo*, 26, 123–130 [in Ukrainian].
7. Problemy formuvannja ta profesiinoi etyki bukhhaltera (2019). [Problems of formation and professional ethics of an accountant] / za red. I.H. Volynsia. Kirovohrad: Kirovohradskyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet. 100 s. [in Ukrainian].
8. Profesijna etyka buhgalteriv: i'i' osoblyvosti ta problemni aspekty (2022). [Professional Ethics of Accountants: Its Features and Problematic Aspects] / za red. M.V. Grynzhivs'kogo. *Ekonomika i suspil'stvo*, 35, 45–52 [in Ukrainian].
9. Fomina, O.V., Romashko, O.M., & Semenova, S.M. (2022). Profesijna etyka buhgalteriv: i'i' osoblyvosti ta problemni aspekty dotrymannja etychnyh pryncypiv [Professional Ethics of Accountants: Its Features and Problematic Aspects in Adhering to Ethical Principles]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 46. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-42> [in Ukrainian].